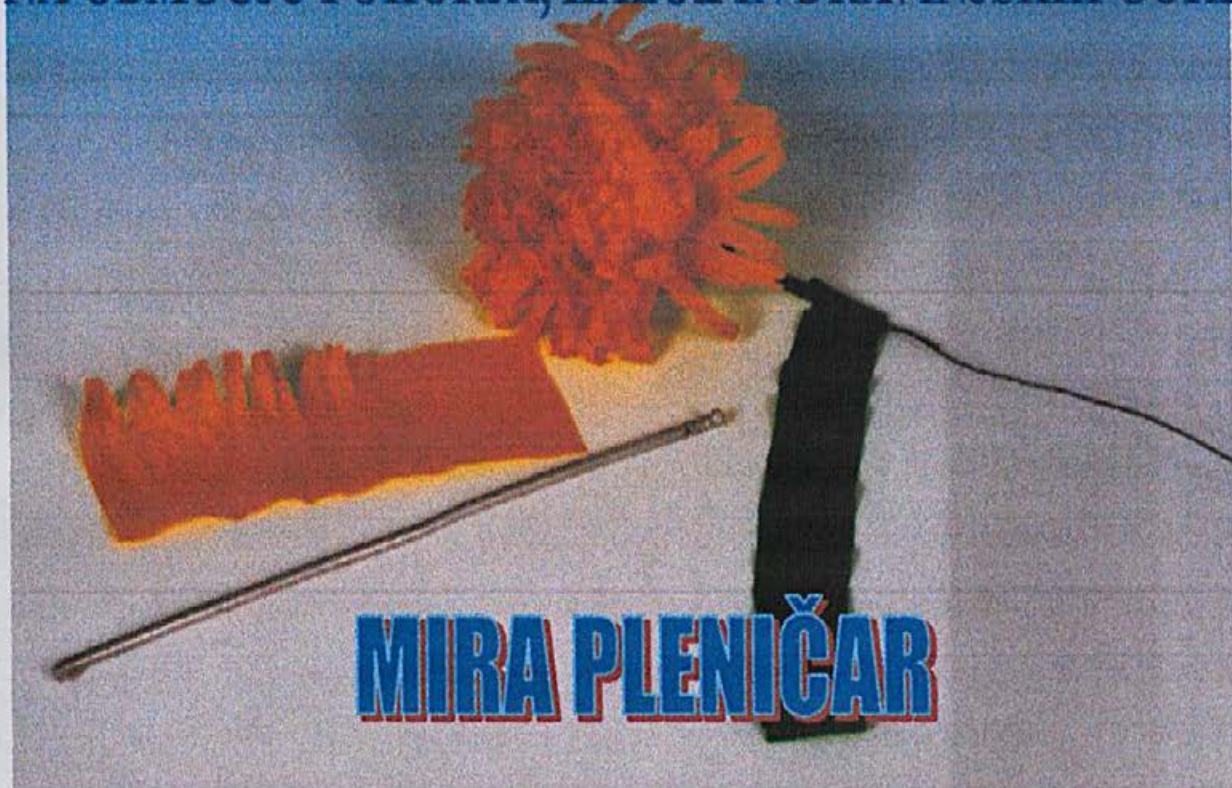

LJUDSKA UNIVERZA SLOVENSKA BISTRICA

JAVNA DELA: POHORJE, HALOZE IN DRAVINJSKE GORICE - NAŠ ŽIVLJENJSKI PROSTOR

OKRASNO CVETJE NEKOČ IN DANES

NA OBMOČJU POHORJA, HALOZ IN DRAVINJSKIH GORIC

POLJČANE, APRIL 1999

AVTOR
MIRA PLENIČAR

Slovenska Bistrica, april 1999

LJUDSKA UNIVERZA SLOVENSKA BISTRICA
POSREDOVANJE

LJUDSKA UNIVERZA SLOVENSKA BISTRICA

JAVNA DELA: POHORJE, HALOZE IN DRAVINJSKE GORICE - NAŠ ŽIVLJENJSKI PROSTOR

1. UVOD 2

2. CILJ IN OBRNOVA BAZENE 3

3. IZBRANA MATERIALA 4

4. TEHNIKE IZDELAVE 4

4.1. IZDELAVA BARVANO PAPIR 5

4.2. IZDELAVA OBTARANO BARVANO PAPIR 5

4.3. IZDELAVA NOVIH BARV 6

4.4. SVETLENJE MOČNIH BARV 6

4.5. IZDELAVA CVETNIH LISTOV 6

4.6. VNEB 6

4.7. PELE 6

4.8. LEVI 6

4.9. ANTEA 6

4.10. KUZANTINI 6

4.11. ZVRODICE 6

4.12. VOŠNARJE 6

4.13. UČOTIVITVE 6

OKRASNO CVETJE NEKOČ IN DANES

SEMINARSKA NALOGA

Avtor: Mira PLENIČAR

Mentor: Maja Kanop, dipl. etnologinja

Lexikovni pregled: Ksenija Gradšnik, prof., Rozalija Špec, prof.

Opilovalar: Mira PLENIČAR

Slovenska Bistrica, april 1999

<p>Mentor: Maja KANOP, dipl. etnologinja</p> <p>Avtor: Mira PLENIČAR</p> <p>Slovenska Bistrica, april 1999</p>	<p>CIP - Katalogni zapis o publikaciji Univerzitetna knjižnica Maribor 302(497.4):633.9 PLENIČAR, Mira Okrasno cvetje nekoč in danes: seminarska naloga / avtor Mira Pleničar - Slovenska Bistrica: ljudska univerza, 1999. - (Javna dela: Pohorje, Haloze in Dravinjske gorice - naš življenjski prostor)</p> <p>COBISS - ID 44136193</p>
--	--

LJUDSKA UNIVERZA SLOVENSKA BISTRICA

JAVNA DELA: POHORJE, HALOZE IN DRAVINJSKE GORICE - NAŠ ŽIVLJENJSKI PROSTOR

OKRASNO CVETJE NEKOČ IN DANES

Seminarska naloga

Izdajatelj: Ljudska univerza Slovenska Bistrica

Zanj: Vida Lipoglav

Avtor: Mira Pleničar

Mentor: Maja Kanop, dipl. etnologinja

Jezikovni pregled: Ksenja Gradišnik, prof., Rozalija Špes, prof.,

Oblikovala: Mira Pleničar

Slovenska Bistrica, april 1999

CIP – Kataložni zapis o publikaciji

Univerzitetna knjižnica Maribor

392(497.4):635.9

PLENIČAR, Mira

Okrasno cvetje nekoč in danes: seminarska naloga / avtor Mira Pleničar. –
Slovenska Bistrica : Ljudska univerza, 1999, - (Javna dela. Pohorje,
Haloze in Dravinjske gorice – naš življenjski prostor)

COBISS – ID 44136193

39
KNJIŽNICA JOSIPA VOŠNJAKA
SLOVENSKA BISTRICA
86 658

VSEBINA:

1. UVOD	3
2. CILJI IN OBMOČJA RAZISKVE	3
3. RAZISKAVA MATERIALA	4
4. TEHNIKE IZDELAVE	4
ENKRAT BARVANI PAPIR	5
DVOBARVNO BARVANI PAPIR	5
MEŠANJE NOVIH BARV	5
SVETLENJE MOČNIH BARV	5
OŽIČENJE CVETNIH LISTOV	5
VELIKOST CVETOV	5
PECELJ	6
LISTI	7
ASTRA	7
KRIZANTEME	7
ZVEZDICE	8
VOSKANJE	9
UGOTOVITVE	9
5. OKRASNO CVETJE NEKDAJ	9
POROKA	9
SMRT	11
KRIŽI IN KAPELICE	12
OKRASJE BIVALNIH PROSTOROV NA KMETIJAH	13
6. OKRASNO CVETJE DANES	14
POROKA	14
SMRT	15
KRIŽI IN KAPELICE	17
OKRASJE BIVALNIH PROSTOROV	18
7. ZAKLJUČEK	20
8. INFORMATORJI	21

1. UVOD

Ko sem si izbrala to raziskovalno nalogo o izdelavi papirnatih rož, sem si ob tem zaželela, da bi to postal hobi mnogim ljudem. Obstaja mnogo idej in načinov izdelave čudovitih papirnatih rož in dekoracij za različne namene. Te možnosti so skoraj neomejene, saj lahko iz različnih cvetov izdelujemo najrazličnejše dekoracije, kot so namizni venčki, šopki, okraski za na steno. Ti izdelki pa lahko predstavljajo tudi lepa darila ob različnih priložnostih.

Izdelava rož je dokaj enostavna in lahko celo otrokom naredi mnogo veselja. Obstaja manjše število različnih tehnik izdelave, ki se v večini primerov pri različnih cvetovih ponavljajo tako, da se jih vsak hitro nauči. V nalogi bom prikazala postopno izdelavo različnih izdelkov, ki bodo nazorno prikazovali tako izdelovanje posameznih cvetov, kot povezavo teh cvetov v končne izdelke.

2. CILJI IN OBMOČJA RAZISKVE

Cilj te raziskave je, da ugotovim, kje in ob katerih priložnostih oz. praznikih so uporabljali rože iz krep papirja. Želim si, da bi način okraševanja ostal takšen, kot je bil v preteklosti, materiali naj bi bili podobni tistim, ki so jih uporabljali nekoč. Namen raziskave je vzpodbujanje ljudi, ki živijo v kemčkih hišah, da bi ohranili način okraševanja prav v svojih hišah in s tem tudi ljudske običaje, povezane z okrasnim cvetjem. Pomembno pa je tudi to, da se zavedamo svoje kulturne dediščine in svoje znanje prenašamo na mlade.

Opredelila sem se na območje Pohorja, Haloz in Dravinjskih goric. Predvsem me je zanimala izdelava rož iz krep papirja v preteklosti, zakaj so jih uporabljali in katere rože se v iste namene uporabljajo še danes. Pri tem mi je pomagalo pet informatorjev iz območja moje raziskave, pri katerih sem se tudi sama naučila izdelovanja različnih rož.

Moji informatorji so bili:

FUCHS Branko, 17. 7. 1949, Poljčane - običaji
 FUCHS Mici, roj. 16. 5. 1929, Brezje - običaji
 NOVAK Amalija, rojena 27. 5. 1925, Poljčane - izdelava rož in običaji
 ŠTAJNBAHER Henrik, rojen 1927, Zg. Podbukovje - izdelava rož
 VIŠIČ Helena, rojena 4. 3. 1922, Božje nad Oplotnico - izdelava rož

4. TEHNIKA IZDELAVE

Krep papir lahko zelo dobro oblikujemo, saj se nam pri tem uporablja naša sila. Zelo pomembno pa lahko vidimo včasih izdelavo in tudi kako lahko ustvarimo, tako se daje to prednost uporabi. Pomembno pa je tudi to, da se zavedamo svoje kulturne dediščine in svoje znanje prenašamo na mlade.

Če uporabljamo v izdelavi in oblikovanju krep papirja, da lahko ustvarimo lepe izdelke, da predstavimo svoje rože. Najbolj cvetovi so izdelani s krep papirja, ki se izdelava in izdelava izdelkov papirja. Za izdelavo uporabljamo krep papir, ki je izdelan iz dvojne papirje. To naredimo tako, da predstavimo krep papirja s krep papirja in krep papirja (krep papirja).

Slika 1: Amalija Novak pri izdelavi nageljnov in marjetic iz krep papirja

3. RAZISKAVA MATERIALA

Krep papir v različnih barvah Tanka mehka žica Debela žica Lepilo Škarje	Čistilec pip v različnih barvah Dodatki za venčke Papirni trak Lepenka
--	---

4. TEHNIKE IZDELAVE

Krep papir lahko zelo dobro obdelujemo, vendar moramo pri tem upoštevati nekaj stvari. Zelo enostavno ga lahko vlečemo vihamo-smukamo in zelo hitro lahko ugotovimo, kako se dajo te prednosti uporabljati. Enostavno list izrežemo in z lahkim zarezovanjem pridemo do končne oblike.

Če eksperimentiramo z barvami in oblikami, lahko hitro ugotovimo, da majhne spremembe lahko privedejo do popolnoma novih rož. Nekateri cvetovi so videti dosti boljši, če jih izdelamo iz dvojnega zlepljenega papirja. Za cvetne liste uporabljamo skoraj vedno dvojni papir. To naredimo tako, da posamezne krep papirje zlepiamo s posebnim lepilom (ekološkim lepilom).

ENKRAT BARVANI PAPIR

Za okraševanje oken je priporočljivo uporabljati svetle barve, kot so rumena, bela, ali zelena, saj vse ostale barve na oknu zelo hitro zbledijo.

Posebej bodite pozorni na to, da krep papir zelo močno barva, kadar ga navlažimo oz. kadar je moker. Seveda je pa lahko to tudi njegova dobra stran, saj lahko izdelovalec barve spreminja ali zmeša popolnoma nove barve.

Barvanje cvetnih listov je enostavnejše, če uporabljamo za čopič kar zvitek krep papirja, ki ga pomočimo v željeno barvo. Nato moramo s tem "čopičem" zelo previdno pobarvati posamezne dele.

DVOBARVNO BARVANI PAPIR

Vzamemo krep papir željene barve, ki ga narahlo zvijemo in ga pomočimo v posodico z željeno barvo, pri tem moramo počakati toliko časa, da se barva dvigne do željene višine.

MEŠANJE NOVIH BARV

Pri mešanju novih barv izrežemo trak željene barve, npr. bele, roza, ali vijolične, za tem položimo trakove enega na drugega ovlažimo z vodo in jih zvijemo. Ko se posušijo, jih previdno razvijemo. Na ta način bomo dobili vedno nove in nove barve. Pri zvezdicah iz bele lepenke navlažimo rdeč krep papir, ga pomažemo po zvezdici, tako postane roza.

SVETLENJE MOČNIH BARV

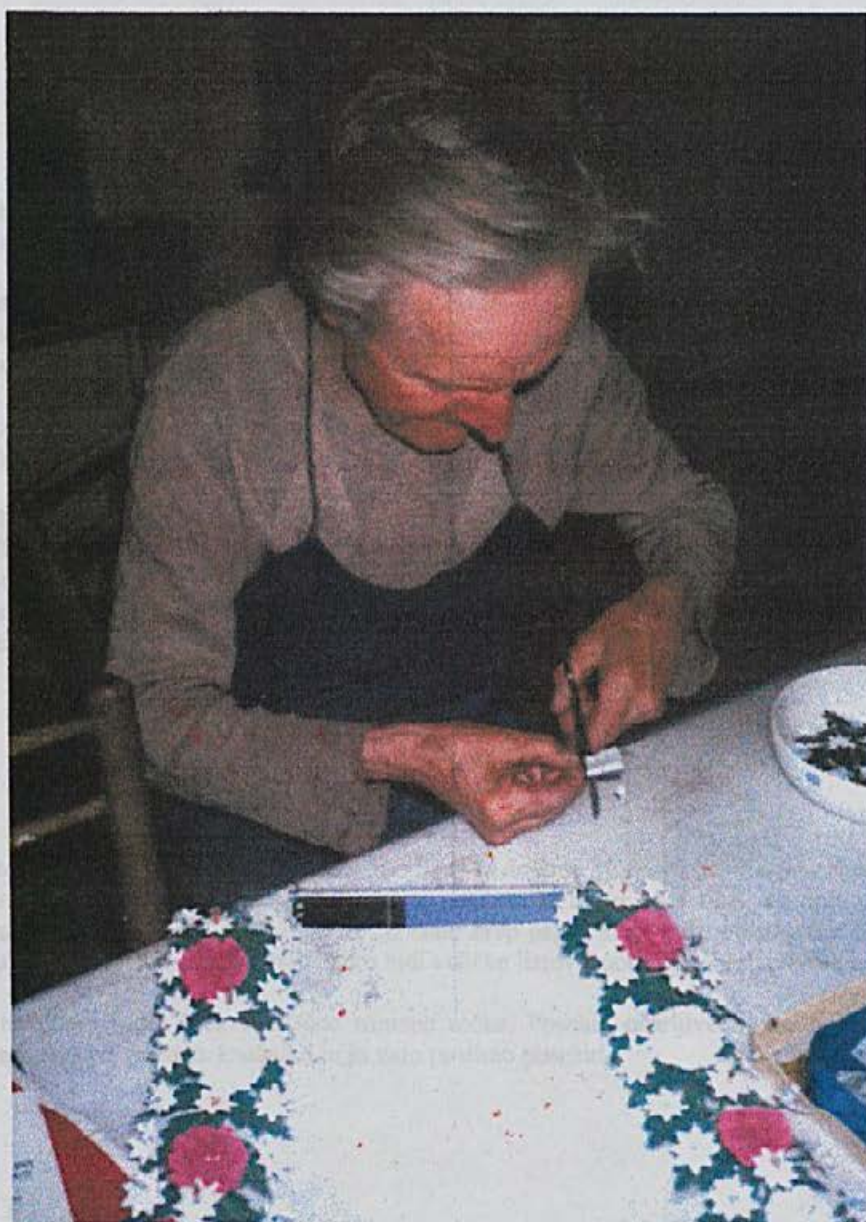
Obstajajo barve, ki postanejo bolj naravne šele takrat, ko jih nekoliko posvetlimo, to naredimo tako, da tak papir za nekaj dni položimo na okensko polico in ga tam pustimo tako dolgo, dokler ne dobimo željenega tona barve. Tako dobimo iz močne roza barve nežen roza odtenek.

OŽIČENJE CVETNIH LISTOV

Odrežete debelo žico željene dolžine, pri majhnih rožah priporočamo uporabo čistilcev za pipe, ki jih lahko kupimo v vsaki trgovini s tobakom na zgornjem koncu naredimo uho, da se cvetni listi ne morejo razsuti. Tako lahko že začnemo po dveh ali treh vstavitvah cvetnih listov z ožičenjem. Z več prakse boste lahko sestavili tudi več cvetnih listov in jih zatem ožičili. Ta navojna žica mora biti usmerjena navzdol proti peclju. Na ta način lahko enostavneje držimo žico in jo tudi močneje ovijamo.

VELIKOST CVETOV

V naravi obstajajo cvetovi najrazličnejših velikosti, kar je najlepše razvidno pri poljskem cvetju. Cvetovi nikoli niso natančno predpisani, saj sami odločamo, kakšno velikost bo imela vrtnica ali krizantema. To velikost določamo z velikostjo posameznih listov in njihovo količino.

Slika 2: Henrik Štajnbaher pri izdelavi venčka za božji kot

PECELJ

Ko zaključimo z izdelavo cveta, moramo oviti tudi steblo. Za celotno dolžino uporabljajte zeleni krep papir, ki ga izrežete v približno 2 cm široke trakove. (Pri manjših cvetovih so lahko ti trakovi ožji). S tem trakom ovijemo steblo (žico). Pričnite nekaj cm pod cvetom in ovijajte nato v smeri cvetnih listov. Ovijte spodnji del cveta tako, da se žica ne bo več videla. Lahko si pomagate s kapljico lepila, da vam bo lažje. Nato obvijte žico od zgoraj navzdol in to tako, da bodo obdelani tudi potrebni listi. Priporočam vam, da za izdelavo listov uporabljate svetlo toplo zeleno barvo, saj bodo tako listi videti bolj naravni.

LISTI

Za liste uporabljamo dvojni zlepljeni krep papir. V posebnih primerih lahko med oba sloja vstavimo žico, s čimer dajemo listom trajnejšo obliko.

Najboljšo šablono za izdelavo listov bomo dobili, če bomo uporabljali posušene liste naravnih cvetov. Liste boste najenostavneje izdelovali, če boste uporabljali večkrat preložen papir. Na spodnjem koncu izrežemo te liste zelo ozko, ta konec nam tako pri ožičenju služi kot steblo listov.

Problem pri takšni izdelavi je, da se ne dajo vsi naravni listi po tem načinu dobro posneti. V vsakem primeru pa lahko za to uporabljamo nekaj trikov pri izrezovanju.

Nasvet, ki ga lahko upoštevate. Cvet zlepite šele takrat, ko ima že dokončno obliko. Saj se sveže zlepljen papir zelo težko naknadno obrezuje. Izrežite trak ustrezne širine in višine v razmerju velikosti cvetnih listov, namažite jih samo z lepilom in položite žico na sredino, ta naj kakšen cm spodaj gleda ven. Za tem na to položite enako velik trak in ga spojite spodnjim. Tako boste lahko za izdelavo cveta izdelali ustrezni cvetni list.

ASTRA

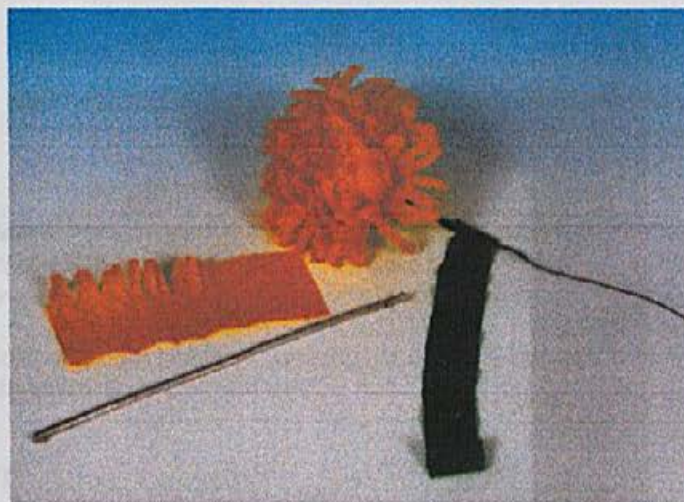
Za cvet zrežete trak krep papirja, širokega približno 5 cm in dolžine 30 do 40 cm. Tega večkrat preložimo in ga od zgoraj ozko narežemo. Zgornji konec žice upognemo in zvijemo tako, da dobimo na koncu bunkico. Okrog tega središčnega dela ovijemo narezani krep papir, ki ga nato pritrdimo z žico. Robove cveta nato enakomerno obrežemo. Po želji lahko tudi vršičke listov s pomočjo škarij privihamo navzven.

Astro lahko izdelamo tudi brez središčne rumene točke. Posebej očarljive bodo, če izdelano rožo nekajkrat potegnemo po vlažnem krožniku in jo nato pustimo posušiti.

KRIZANTEME

Za krizanteme so uporabljali rumen in bel krep papir. Za cvet se izreže približno 6 cm širok in 2,5 cm dolg trak. Zložimo ga skupaj in zgoraj ozko narežemo. Za oblikovanje listov uporabljamo posebno iglo, ki je spodaj uvita. Papir damo na koleno in liste vihamo z iglo. Ko to končamo, primemo z desno roko konec papirja, z levo pa krožno nabiramo v cvet. Nato spodnji, zoženi del cveta ovijemo z žico za pecelj. Tega nato od zgoraj navzdol ovijemo s približno 2 cm dolgim zelenim trakom iz krep papirja.

Ornamente za astro, ki so jih uporabljali kot dodatni v robni in krep papirja. Še ena in večje so zelo papirne. Najboljše cvetove dobimo iz sušenih ali zamrznjenih cvetov. Vsebuje tudi je pokazala izdelavo cvetov različnih vrst. Izpostavi v obliki papirja, tako različne predstavi in poudarja robove. Zraven del malo odrezati, da dobijo listov na vrhu in pecelj. Tudi tem listov cvetnih listov privihamo s škarijami. Papir namreč je krep papirja, ki ga ne more navpično odrezati. Namesto privihamo s škarijami, nato ga zvijemo, spodaj delček z žico in ga nato od zgoraj navzdol ovijemo v cvet. Nato povijemo s škarijami z zelenim krep papirjem. Pri izdelavi in zvezanju je uporabljala lepilo, ki ga je naredila sama iz čiste moko in vode. Ihtina ne rabimo večkrat lepiti.

Slika 3: Potek izdelave krizanteme

Slika 4: Amalija Novak pri izdelovanju krizanteme

ZVEZDICE

Omenjam jih zato, ker so jih uporabljali kot dodatek k rožam iz krep papirja. Šopke in venčke so zelo popestrile. Imajo obliko cvetov sadnega drevja ali šipkovega cveta. Helena Višič mi je pokazala izdelavo zvezdic različnih oblik. Lepenko v obliki pravokotnika trikrat preložiš in porežeš robove. Zožen del malo odrežeš, da dobiš luknjo na sredini za pecelj. Pred tem konice cvetnih listov privihaš s škarjami. Popok narediš iz krep papirja, ki ga na vrhu navpično zarežeš, resice privihaš s škarjami, nato ga zviješ, spodaj oviješ z žico in ga nato od zgoraj potisneš skozi luknjo v cvetlici. Nato pecelj oviješ z zelenim krep papirjem. Pri izdelavi zvezdic je uporabljala lepilo, ki ga je naredila sama iz ržene moke in vode. Danes uporablja novejša lepila.

VOSKANJE

Za okraševanje hišnih prostorov so delali rože, ki jih ni bilo potrebno voskati. Imenovali so jih "hišni cir". Rože, ki so jih uporabljali za okraševanje križev, kapelic, konj in vozov pri porokah, so vedno povoskali, ker so bile izpostavljene dežju, vosek pa jih je zaščitil pred mokroto.

Parafin v obliki plošč so morali stopiti, v vročeha so pomočili izdelano rožo iz krep papirja in jo nato pomočili še v mrzlo vodo, da se je parafin strdil.

UGOTOVITVE

Po zgoraj navedenem opisu izdelovanja rož, uporabe različnega orodja in materiala, moram povedati, da se izdelava rož pri informativnih, ki sem jih obiskala, med seboj razlikuje. Osnova izdelave je pri vseh enaka. Vendar imajo različne načine ovijanja, izrezovanja, vihanja papirja in uporabe različnega orodja.. Lepila ne uporabljajo vsi. Lepilo, ki so ga uporabljali so naredili sami iz ržene moke in vode. Večino rož so nekdaj izdelovali brez lepila.

5. OKRASNO CVETJE NEKDAJ

Ker je največ praznikov v zimskem času in so imeli kmetje takrat tudi več časa, so ob zimskih večerih ob topli peči pridna kmečka dekleta in žene delala rože iz krep papirja. Uporabljali so jih ob različnih praznikih, kot so poroke, božič, velika noč in krst. Krasili so tudi kapelice, križe na razpotjih in v hišah, naredili so šopke okrog božjih podob (hišni cir), verige (ketne), korpice in pentlje. Če jih je delalo več so ob delu prepevale ali si pripovedovale zgodbe.

Z rožami iz krep papirja so delali tudi vence, okrasje za dan mrtvih (košarice iz leske) in polepšali zadnje slovo umrlih.

POROKA

V času od novega leta do pusta so se na vasi ženili. Ker v tem letnem času ni bilo na razpolago svežih rož, so žene in dekleta delale rože iz krep papirja. Okrasile so hišo, pripravile šopke za ženina in nevesto ter svate.

- (hišni cir) za okrasitev hiše
- šopek za nevesto
- šopke za ožje svate in ostale
- okrasili so vhodna vrata
- kruh s cirom
- namizni šopek
- venček za nevestino glavo
- okrasili so vozove in konje
- okrasili so božji kot
- okrasili so tudi lestenez iz blaga in papirnatih rož

VOSKANJE

Za okraševanje hišnih prostorov so delali rože, ki jih ni bilo potrebno voskati. Imenovali so jih "hišni cir". Rože, ki so jih uporabljali za okraševanje križev, kapelic, konj in vozov pri porokah, so vedno povoskali, ker so bile izpostavljene dežju, vosek pa jih je zaščitil pred mokroto.

Parafin v obliki plošč so morali stopiti, v vročeha so pomočili izdelano rožo iz krep papirja in jo nato pomočili še v mrzlo vodo, da se je parafin strdil.

UGOTOVITVE

Po zgoraj navedenem opisu izdelovanja rož, uporabe različnega orodja in materiala, moram povedati, da se izdelava rož pri informatorjih, ki sem jih obiskala, med seboj razlikuje. Osnova izdelave je pri vseh enaka. Vendar imajo različne načine ovijanja, izrezovanja, vihanja papirja in uporabe različnega orodja. Lepila ne uporabljajo vsi. Lepilo, ki so ga uporabljali so naredili sami iz ržene moke in vode. Večino rož so nekdanj izdelovali brez lepila.

5. OKRASNO CVETJE NEKDAJ

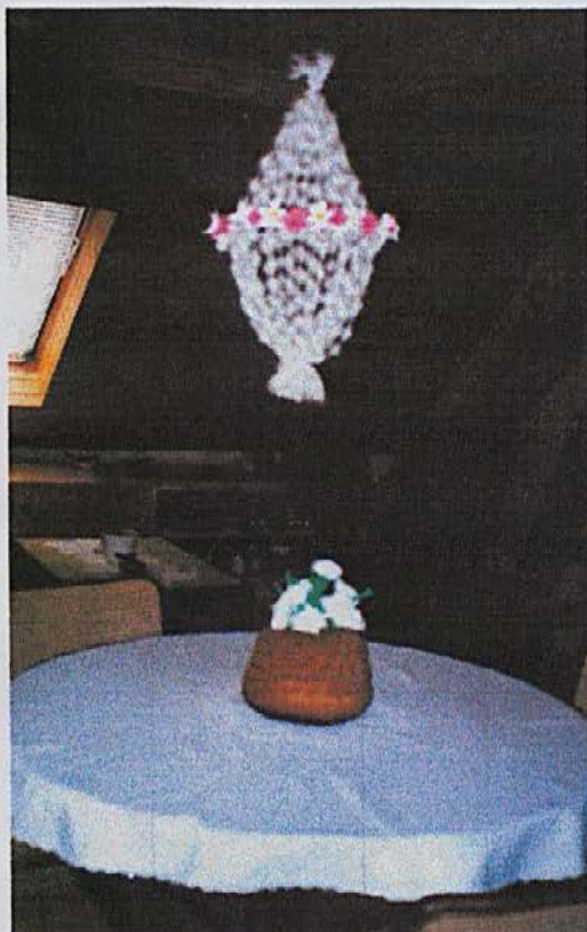
Ker je največ praznikov v zimskem času in so imeli kmetje takrat tudi več časa, so ob zimskih večerih ob topli peči pridna kmečka dekleta in žene delala rože iz krep papirja. Uporabljali so jih ob različnih praznikih, kot so poroke, božič, velika noč in krst. Krasili so tudi kapelice, križe na razpotjih in v hišah, naredili so šopke okrog božjih podob (hišni cir), verige (ketne), korpice in pentlje. Če jih je delalo več so ob delu prepevale ali si pripovedovale zgodbe.

Z rožami iz krep papirja so delali tudi vence, okrasje za dan mrtvih (košarice iz leske) in polepšali zadnje slovo umrlih.

POROKA

V času od novega leta do pusta so se na vasi ženili. Ker v tem letnem času ni bilo na razpolago svežih rož, so žene in dekleta delale rože iz krep papirja. Okrasile so hišo, pripravile šopke za ženina in nevesto ter svate.

- (hišni cir) za okrasitev hiše
- šopek za nevesto
- šopke za ožje svate in ostale
- okrasili so vhodna vrata
- kruh s cirom
- namizni šopek
- venček za nevestino glavo
- okrasili so vozove in konje
- okrasili so božji kot
- okrasili so tudi lestenez iz blaga in papirnatih rož

Slika 5: Prikaz okrašene poročne mize, izdelala Amalija Novak

Božji kot in vhodna vrata so bila okrašena s kitami iz pisanih rož. Nevestin šopek, venček za na glavo in šopek za "kugl kruh" so morali biti bele barve. Najlepše šopke na prsih sta imela ženina in nevesta, priči, nato družica in protfirer (camer), drugi svatje so imeli malo manj razkošne. Vsi šopki so bili iz papirnatih rož: nageljna, vrtnice ali kakšne druge rože.

Vhodna vrata nevestinega doma so okrasili z venčkom barvnih rož, ki so bile povoskane.

Nevestina mama je spekla "kugl kruh" in ga okrasila s "cirom". To je bila okrogla pogača, ki je imela na sredini luknjo, v kateri je bil bel šopek nageljnov ali vrtnic. Ta kruh je bil na poročnem slavlju pred ženinom in nevesto na mizi. Nad kruhom je iz stropa visel okrasni lestenec iz blaga, ki je bil ročno izdelan. Lesteneč ("luster") je bil okrašen z rožami, marjeticami ali nageljni v beli in roza barvi.

Venček za nevestino glavo je bil iz drobnih belih rož, marjetic, nageljnov ali kakšnih drugih rož.

Svatje so se v cerkev na poroko peljali z vozovi "lojtrščki", v katere so bili vpreženi konji. Vozove in konje so okrasili s pisanimi trakovi in kitami, iz krep papirja.

Svatje so nesli v cerkev tudi liter vina janževca v steklenici štefanu, ki je bil okrašen z asparagusom in belimi povoščenimi rožami.

Križ v hiši so okrasili z vencem pisanih papirnatih rož.

SMRT

Smrt je bila žalosten dan za vse ljudi, ki so bili blizu umrlemu. Nekoč so mrtvi ležali na svojem domu, v enem od prostorov v hiši. Če je bilo to v času, ko so imeli sveže rože na vrtovih, so krsto in prostor okrasili s svežimi in tudi rožami iz krep papirja. Pozimi pa samo s papirnatimi rožami.

Slika 6: Grob nekdanj, pokopališče Sp. Polskava

Okrog krste so naredili šopke iz papirnatih povoskanih rož, nato so jih nesli na pokopališče. Vence so delali iz tisinih vejic in pušpana in jih okrasili z različnimi povoščenimi rožami, največkrat z nageljni, krizantemami, reginami, vrtnicami in tudi drugimi vrstami rož. Za pogreb so delali vedno povoščene rože, saj so bile izpostavljene dežju.

Če je umrl otrok, so mu spletli bel venček iz marjetic, nageljnov ali vrtnic in mu ga dali na glavo. Ob smrti otroka so bile vse rože in venci v beli barvi.

Amalija Novak mi je povedala, da je zadnji venec iz povoščenih rož naredila, ko ji je umrla mama, pred približno štiridesetimi leti. Vence je pletla sama iz tise ali pušpana in jih okrasila s povoščenimi rožami.

Še pred drugo svetovno vojno je bilo večina rož na venci iz krep papirja, šele kasneje so se pojavile rože iz plastike, blaga in sveže.

Dan mrtvih

Na dan mrtvih se spomnimo umrlih in v ta namen okrasimo grobove. Nanje so včasih dajali šopke iz krizantem, regin, vrtnic, aster, nageljnov. Vse rože so bile seveda iz krep papirja in povoščene.

Amalija Novak je za dan mrtvih sama pletla košarice iz leske z ročajem, tega je okrasila z asparagusom, v košaro je dala mah ali repo, vanjo je napikala največkrat velike rumene ali bele povoščene krizanteme, rdeče nageljne, te pa je sama naredila iz krep papirja. Vsako leto je za dan mrtvih naredila približno 500 krizantem in pajkov, ki jih je napikala v košarice ali iz njih naredila šopke. Vse so seveda bile povoskane.

KRIŽI IN KAPELICE

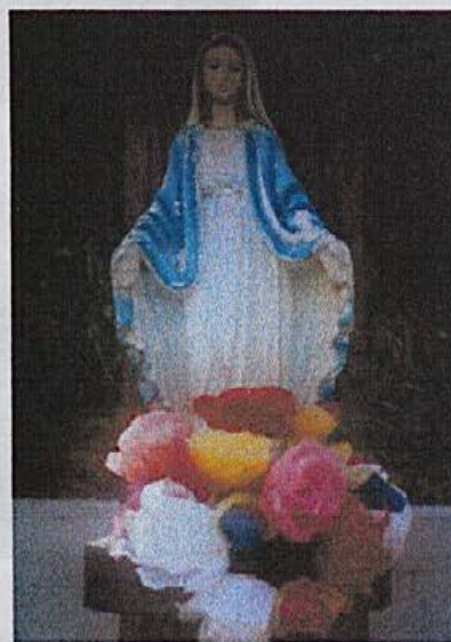
Križi

Križe so postavljali največkrat na razpotjih. Postavili so jih zaradi zaobljube, zahvale ali kakšne nesreče. Še posebej so jih krasili za praznike, veliko noč in božič.

Za letošnje velikonočne praznike sem imela srečo, da sem sodelovala pri izdelavi venca za okrasitev križa, ki stoji v Zgornjih Poljčanah. Kito in rože je izdelala Amalija Novak. V kito je vpletla 450 povoščenih rož iz krep papirja, štiri vrste različnih rož s popki v različnih barvah. Tudi zelenje je bilo iz zelenega krep papirja. Pod križem na polici stoji Marijin kipec, pred katerim je šopek vrtnic s popki v različnih barvah. Vse rože vključno s šopkom so povoščene, kar lepo prikazujeta spodnji sliki.

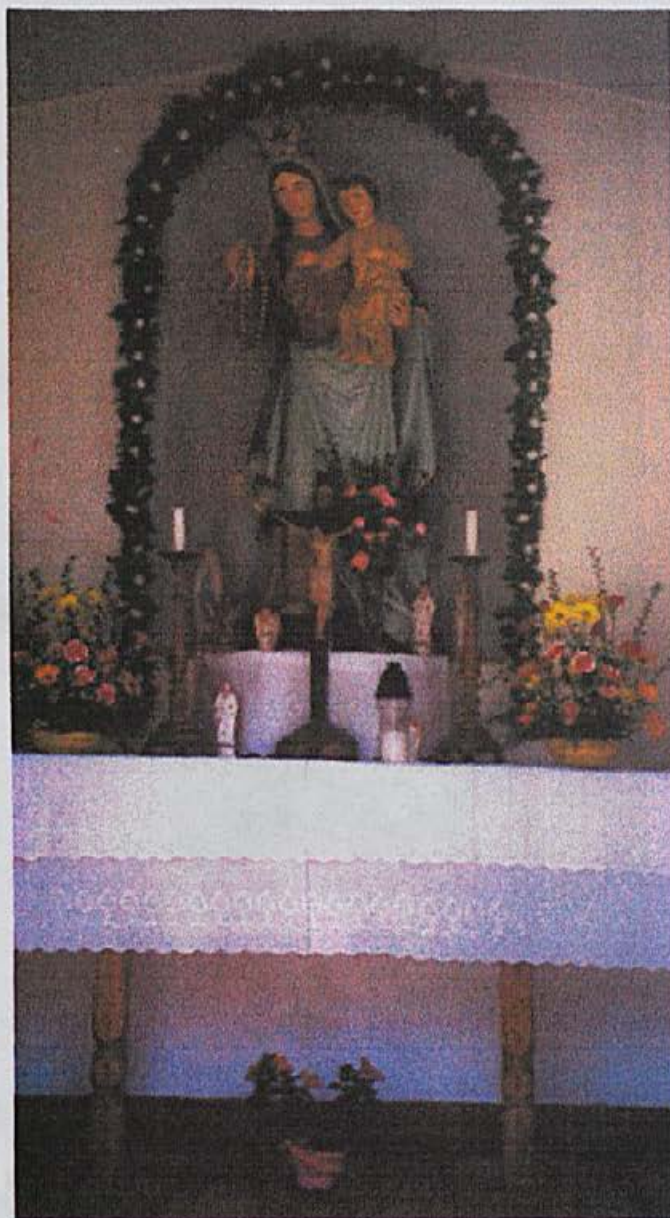
Slika 7: Križ na razpotju v Zg. Poljčanah, ki je okrašen tako kot so to delali nekoč

Slika8: Marijin kipec s šopkom pod križem v Zg. Poljčanah

Kapelice

V kapelicah so oltarji z različnimi svetniki. Namen postavitve kapelic je podoben kot za križe. Tudi kapelice so največkrat zgrajene na razpotjih. Notranjost kapelice so okrasili z rožami iz krep papirja, ki pa niso bile povoščene, saj niso bile izpostavljene dežju. Velikost kite je bila odvisna od višine oltarja oz. svetnika. Kita je bila spletena iz raznobarnih rož, velikokrat tudi v kombinaciji s svežim bršljanom, tiso ali pušpanom.

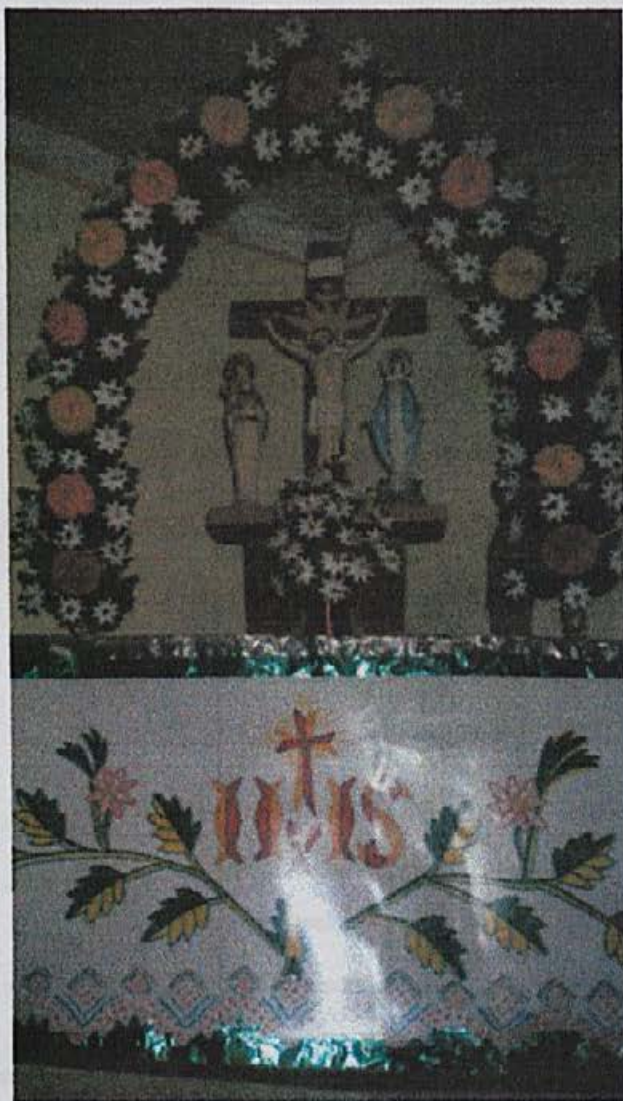

Slika 9: Prikazana je kapelica v Lušečki vasi, v kateri je Marija z Jezusom okrašena z vencem iz papirnatih rož in svežega zelenja

OKRASJE BIVALNIH PROSTOROV NA KMETIJAH

V hišnem kotu so okrasili križ, prostor so poimenovali božji kot. Obe strani križa sta bili okrašeni s slikama, ena slika je prikazovala Jezusovo srce, druga slika pa Marijino . Pod križem je bila polica, na kateri je stal Marijin kipec. Na polico je bil pripet ročno izvezen prtiček z različnimi nabožnimi verzi in motivi. Prtički so se med sabo razlikovali glede na namembnost praznika. Za križ so naredili kito iz

največ štirih vrst papirnatih rož in z zelenimi listi. Namesto zelenih listov iz papirja so že nekoč uporabljali vejice tise, pušpana in bršljana. Torej so že nekoč kombinirali papirnate rože in sveže zelenje. Osnova za izdelavo kite je bila žica, na katero so privijali rože. Dolžina žice je bila odvisna od velikosti križa. Helena Višič mi je povedala, da okrog leta 1900 za osnovo niso uporabljali žice, ampak so naredili leseni okvir in nanj lepili rože z lepilom, ki so ga naredili sami iz ržene moke in vode.

Slika 10: Božji kot, ki delno ustreza božjemu kotu nekoč, izdelal je ga je Henrik Štajnbaher iz Zg. Prebukovja

6. OKRASNO CVETJE DANES

POROKA

Poroka ima danes enak pomen kot ga je imela nekoč. Obred pa se je skozi čas močno spremenil. Danes slavja porok niso več na domovih, ampak v različnih gostiščih. Za nevesto ni nujno, da je vsa v belem. To velja tudi za okraševanje z rožami.

Prostor, v katerem je slavje, je okrašen s svežim cvetjem, lampinjoni in različnimi pentljami iz blaga.

Nevestin šopek je lahko večbarven, iz svežih raznobarnih rož, kot so orhideje, lilije, vrtnice, marjetice, dalije in druge. Okrašen je s šlajerjem ali s pentljami iz blaga. Zadnje čase pa za poročne šopke uporabljajo različno suho cvetje.

Slika 11: Poročni šopek iz svežega cvetja danes

Nevesta nima venčka na glavi ampak svežo rožo, pentljo, ali okraske iz različnih materialov, vpletene v lase.

Ženin in nevesta imata bolj razkošna šopka na prsih iz svežih rož, kar velja tudi za priče in družice. Ostali svatje imajo skromnejše šopke.

Namesto "kugel kruha" za nevesto in ženina je torta, ki je še vedno bela in je lahko večnadstropna. Ni pa okrašena s cvetjem, ampak z različnimi figurami iz sladkorja, največkrat sta na sredini torte uprizorjena ženin in nevesta.

V cerkev in magistrat se peljejo z avtomobili, ki jih okrasijo s svežimi šopki rož in z baloni.

SMRT

Danes umrli ležijo v mrliških vežicah ob pokopališčih ne več na domovih. Po drugi svetovni vojni so za krasitev krst in kapelic delali vence iz smrekovih vejic (tise) pušpana, jih krasili s svežimi rdečimi nageljni in krizantemami. V današnjih časih se je to zelo spremenilo, vencev skoraj ne delajo več. Tudi krst je vedno manj, saj umrle upepelijo. Mrliške vežice krasijo z manjšimi in velikimi razkošnimi

ikebanami iz različnih svežih rož, kot so lilije, flamingovec, orhideje, vrtnice in gerbere. Za zelenje se uporabljajo palmovi listi, fikusovi listi, praprot, v zadnjem času pa tudi eksotično cvetje in zelenje.

Slika 12: Ikebana danes

Dan mrtvih

Grobovi so imeli nekoč samo gomilo in križ, le najbogatejši so imeli namesto križa spomenik. Danes imajo vsi grobovi spomenike, za dan mrtvih so okrašeni s šopki iz svežih in suhih rož, vse bolj pa se pojavljajo tudi aranžmaji iz suhih rož.

Slika 13: Grob danes

KRIŽI IN KAPELICE

Slika 14: Križ danes, Luščka vas

Slika 15: Kapelica, Nova vas pri Slov. Bistrici

Danes križe in kapelice še redkokje krasijo z rožami iz krep papirja. Te rože nadomeščajo z rožami iz blaga in svežim cvetjem. Škoda je, da je mnogo križev in kapelic opuščenih in zanemarjenih, saj bi se jih z malo truda zelo lepo okrasilo.

OKRASJE BIVALNIH PROSTOROV

Danes le v redkih kemčkih hišah najdemo božji kot. Okrašeni so z venčki, cvetovi teh pa so narejeni iz blaga.

Slika 16: Božji kot danes, cvetje in zelenje so iz blaga, Lušečka vas

Za okrasitev bivalnih prostorov, kotov sten in miz se v današnjem času uporabljajo predvsem šopki in ikebane, narejene iz svežega in suhega cvetja.

Slika 17: Ikebana na steni iz suhega cvetja

II. INFORMATORJI

1. TUČEK BRANKO, TI. 1
2. TUČEK MIRA, ml. 10. 5
3. HENJER STANBARIK, ml. 10. 5
4. NOVAK, Amalija, ml. 10. 5
5. VILIC Helena, ml. 10. 5

FOTOGRAFIE

Mira Pleničar

Slika 18: Namizni šopek iz orhidej

7. ZAKLJUČEK

Izdelava te raziskave je bila zame izziv, saj področje izdelovanja rož iz krep papirja in primerjava okraševanja nekoč in danes, ni dovolj dobro raziskana. Vse, kar sem napisala, sem izvedela od svojih informatorjev, saj pisnih virov na katere bi se lahko opirala, skorajda ni. Rože iz krep papirja so bile sicer mnogokrat omenjene v raznih gradivih, predvsem v raziskavah običajev in šeg. V občini Slov. Bistrica, oz. na mojem področju raziskovanja je le nekaj ljudi, ki izdelujejo rože iz krep papirja na star način. Večino teh sem tudi obiskala.

Gospa Amalija Novak, ki je bila moj glavni informator, je bila tista, ki me je navdušila, da sem se odločila za to raziskovalno nalogo. Ob enem izmed mnogih obiskov pri njej sem srečala dve mladenki, ki sta se k njej prišli učiti izdelovanja rož iz krep papirja. Seveda sem se jim pridružila in se naučila izdelovati kar nekaj vrst teh rož. Zame je bila sreča, da sem jo obiskovala v času priprav na velikonočne praznike.

Pri izdelavi te raziskave sem si pridobila še novo znanje. Poseben čar izdelovanja rož iz krep papirja pa je v tem, da lahko narediš kakršnokoli cvetlico si zaželiš. Pomembno je tudi to, da je še kar nekaj ljudi, ki se zavedajo svoje kulturne dediščine in svoje znanje prenašajo na mlade.

8. INFORMATORJI

1. FUCHS BRANKO, 17. 7. 1949, Poljčane - običaji
2. FUCHS Míci, roj. 16. 5. 1929, Brezje - običaji
3. HENRIK ŠTAJNBAHER, rojen 1927, Zg. Prebukovje - izdelava rož
4. NOVAK Amalija, rojena 27. 5. 1925, Poljčane - izdelava rož in običajev
5. VIŠIČ Helena, rojena 4. 3. 1922, Božje nad Oplotnico - izdelava rož

FOTOGRAFIJE

Mira Pleničar

Knjižnica J. Vošnjaka Sl. Bistrica
Slovenska Bistrica

ar 39

PLENIČAR M.

Okrasno

0086658

COBISS 0